

Fedotova Yu.V.

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkov

THEORETICAL ECONOMIC ANALYSIS OF UKRAINE'S REGION DIFFERENTIATION DEVELOPMENT

Summary

The position of Ukraine in a rating of the countries of the world depending on an Index of Global Competitiveness is investigated. The characteristic of the general tendency of development of national and regional economy is given. The list of actions for increase of level of information support of social and economic development of regions is submitted. Ways of overcoming of differentiation of development of regions of Ukraine on the basis of a clustering are offered. External and internal factors of formation of cluster structures are allocated and positive lines of cluster approach are defined.

Keywords: The Global Competitiveness Index, rating, unevenness of development, regional policy, cluster structures.

УДК 339.9 (510)

МІСЦЕ КНР У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Харина У.Я.

Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України

У статті розглянуто, яке місце займає Китайська Народна Республіка у світовій економіці. Крім цього, проаналізовано шлях, який країна пройшла до світового лідерства. Визначено фактори інвестиційної привабливості КНР. Проаналізовано шлях до становлення інвестиційної могутності країни. Визначено перспективи розвитку економіки Китаю.

Ключові слова: економіка КНР, економічне зростання, інвестиційна діяльність, інвестиційна могутність, перспективи розвитку економіки.

Постановка проблеми. Китайська Народна Республіка – одна з найбільш розвинутих країн світу. Протягом останніх двадцяти років економіка КНР зростає вражаючими темпами, завдяки чому їй вдалось обійти інші розвинуті країни і стати другою в світі за величиною після США. Більше того, Китай став першою великою економікою, яка перша відновилась після світової фінансової кризи і згодом став найбільшою в світі торговою державою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню КНР, його розвитку, становищу в світовій економіці та його зовнішньоекономічним зв'язкам з країнами світу присвячено багато робіт різних науковців: О. Шенкара, У. Сяоцю, В. Юрчишина, Б. Рубцовой, К. Тяжельдінова, В. Миронова, В. Міхеєва, А. Островського, О. Маслова, А. Анісімової, К. Кокарева, О. Фаши, В. Кашина, Д. Рябковой, О. Сніжко, В. Миронова, М. Сухарьова, Б. Занегіна та інших.

Мета статті. Визначити, яке місце займає КНР у світовій економіці і яку роль відіграє, через призму показників економічного розвитку країни, її інвестиційної діяльності та розглянути короткострокові перспективи розвитку Китаю.

Виклад основного матеріалу. Китайська Народна Республіка – одна з найбільш розвинутих країн світу. Протягом останніх двадцяти років КНР, на думку експертів Світового банку, була країною, економіка якої розвивалась найшвидше. І справді, з 1990 року і до сьогодні щорічні темпи зростання економіки Китаю в середньому склали 10,4%, що дало КНР можливість обійти інші розвинені країни світу [20]. Економіка Китайської Народної Республіки на даному етапі свого розвитку являє собою другу в світі за величиною після США. Китай обійшов Сполучені Штати, ставши найбільшим

торгівельним партнером Японії в 2004 році, Індії – в 2008 році, Бразилії – в 2009 році [8]. Більшість економістів були схильні до думки про те, що саме економіка КНР стане першою великою економікою, яка відновиться після фінансової кризи і вони не помилились – вже в 2010 році почалося зростання економіки Китаю. За підсумками 2013 року, Китай вперше став лідером світової торгівлі, обігнавши США – загальний обсяг імпорту та експорту Китаю склав 4,16 трлн. дол., збільшившись на 7,6% порівняно з обсягом за попередній рік. Це свідчить про те, що Китай став найбільшою в світі торговою державою [18]. В минулому ж році цей показник склав 4,3 трлн. дол., що на 3,4% вище, ніж у 2013 році [7]. Китайські експерти вважають, що на даному етапі свого розвитку китайська економіка, як і раніше, переживає стадію прискореного просування процесу індустріалізації та урбанізації, і має величезний потенціал для розвитку [16].

Починаючи з 1980 року, китайська економіка зростає в середньому на 15% щороку, проте наприкінці 1990-х років темпи зростання сповільнились майже вдвічі, але зі вступом країни до СОТ почалась нова хвиля зростання, викликана припливом іноземних інвестицій. На сьогодні Китай є лідером в експорті товарів легкої промисловості, трудомістких галузей. Протягом останніх десятиліть Китай продемонстрував усьому світові колосальні темпи зростання ВВП (за останні 20 років вони виросли в двадцять разів) [15]. В 2013 році цей показник сягнув 9,31 млрд. доларів США (номінальний ВВП) і 6794 доларів США на душу населення [3]. Що стосується 2014 року, то офіційні підсумки ще не підведено, тому можна говорити лише про приблизні обсяги ВВП, які сягнуть позначки 10,36 млрд. дол. (за оцінками МВФ) [9].

Починаючи з середини 90-х рр. минулого століття, Китай є одним з найбільших у світі одержувачів іноземного капіталу. На сьогодні іноземні інвестиції є одним з найважливіших факторів економічного зростання КНР, причому країна є надзвичайно привабливою для інвесторів: уже 400 з 500 ведучих транснаціональних корпорацій мають свої представництва в Китаї. Більше 170 країн світу інвестують свій капітал в економіку Китаю. В 2013 році обсяг притоку іноземного капіталу в китайську економіку склав майже 117,6 млрд. дол. Крім цього, КНР є надзвичайно могутнім інвестором (в 2013 році відтік китайського капіталу за кордон сягнув 90,17 млрд. дол.) [2, 4, 6]. Щодо 2014 року, то офіційні дані про надходження ПІП доступні за період з січня по листопад – 106,24 млрд. дол. [10]. Нині практично не існує регіону, в який Китай не залучав би свої кошти: Близький Схід, Латинська Америка, Європейський Союз, Африка.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку КНР постійно зростає: починаючи з 45,3 млрд. дол. у 1995 році і до 117,6 млрд. дол. у 2013 (не приймаємо до уваги незначний спад обсягу інвестицій у 2012 році, пов'язаний зі зміною влади і необхідністю проведення реформ). Щодо 2014 року, то офіційні результати ще не підведено, тому можна говорити лише про результати січня-листопада – 106,24 млрд. дол. [17]. Такий темп надходження іноземного капіталу демонструє, що навіть світова фінансова криза не впливала на розвиток інвестиційного потенціалу країни. Таким чином, обсяг залученого капіталу за останні п'ять років перевищив 830 млрд. дол., що визначає лідируючі позиції Китаю в даному напрямку серед країн, що розвиваються [5].

Для того, щоб стати настільки привабливою для залучення іноземного капіталу, в країні було вжито ряд заходів. Починаючи з 80-х років ХХ століття, всі людські, фінансові та матеріальні ресурси КНР було зосереджено для створення сприятливого інвестиційного клімату. З моменту, коли почалося активне проведення реформ і процес залучення іноземних інвестицій ставав більш відкритим, до становлення КНР як могутнього інвестора, можна виділити кілька етапів. Перший етап, який тривав з 1979 до 1983 року, характеризувався здійсненням окремих кроків у залученні іноземного капіталу. Більш швидкий і активний приплив інвестицій був неможливим у зв'язку з відсутністю договірно-правової бази та довіри між потенційними інвесторами, які в основному вкладали свої кошти в проекти з невеликим капіталом. Позиція ж КНР була направлена на створення сприятливих умов для стимулювання притоку іноземного капіталу. Разом з цим, було прийнято більше 500 положень, які надавали інвесторам юридичні гарантії в галузях економіки. Потім владна верхівка відмінила обмеження в бюрократичних процедурах зі створення спільних підприємств, ввели пільгові податки на підприємствах зі 100-відсотковим іноземним капіталом [14]. Наприкінці 1997 року було опубліковано документ під назвою «Перелік інвестиційних галузей для іноземних інвесторів», в якому визначали наступні галузі: комплексне освоєння сільського господарства, розвиток енергоносіїв і видобуток сировини, розвиток інфраструктури, комплексне використання ресурсів, охорона навколишнього середовища, освоєння новітніх технологій.

Після вступу до СОТ в 2001 році, було переглянуто більше двох тисяч документів, чинність 830 з яких було скасовано і до 325 внесено поправки. Саме таким чином і було створено потужну юридичну базу, яка регулює відносини Китаю з іноземними інвесторами.

Крім вищезгаданого, інвестиційній привабливості КНР сприяють наступні причини:

- в КНР проводять активну національну інвестиційну політику;

- в країні підтримують високий рівень стабільності в соціально-економічній та політичній сферах життя;

- спостерігається постійне вдосконалення та лібералізація юридичної бази, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних держав;

- в країні створено адміністративно-економічні райони, в яких функціонують пільгові режими, які спрямовані спеціально для стимулювання притоку іноземних інвестицій. Сюди відносять спеціальні економічні зони (Шеньчжень, Чжухай, Шаньтоу, Сямень, Хайнань, Шанхай), зони економічного та політичного розвитку (Пекін, Шанхай, Гуаньчжоу, Тяньцзинь, Далянь, Харбін, Урумчі, Ухань, Чуньцзинь, Ханьчжоу, Шеньян, Чаньчунь, Інкоу та інших великих містах), зони вільної торгівлі (Шанхай, Тяньцзинь, Далянь, Гуаньчжоу, Нінбо, Чжанцзяган, Хайоку, Сямень, Фучжоу, Циньдао, Шаньтоу, Чжухай, Шеньчжень) та зони покордонного економічного співробітництва (Дандун, Хейхе, Суйфеньхе, Маньчжоулі, Ерлань, Хуейчунь, Інін, Боле, Тачень, Пінсян, Дунсін, Жуйлі, Вантін, Хекоу) [10];

- відкритість до вливання капіталу з-за кордону;
- високий рівень розвитку інфраструктури, доступності ресурсів (фізичних і трудових).

Крім того, що КНР є дуже привабливою для іноземних інвесторів, вона і сама вкладає значні кошти в іноземні економіки. Позиції Китаю значно посилюються за рахунок надання кредитів країнам, що розвиваються (впродовж 2009-2010 рр. ця сума сягнула 110 млрд. дол. і перевищила суму кредитів, наданих Світовим банком). Внаслідок надання кредитів (насамперед в енергетичний сектор та гірничодобувну галузь) КНР вдалося заключити ряд довгострокових договорів в енергетичній сфері, в тому числі з нафтогазовими компаніями Венесуели, Бразилії та Росії [1].

Більше того, могутності КНР сприяє виділення ряду галузей, в які дозволене та бажане вливання інвестицій, і таких, в які обмежене чи взагалі заборонене, адже саме таким чином можна контролювати присутність інвесторів в межах економіки і не давати їм можливості впливати на стратегічно важливі галузі економіки. До першої групи відносять більше 260 галузей: сільськогосподарський та лісогосподарський сектори, тваринництво, текстильну промисловість, енергетику, металургію, машинобудування, медичне обладнання, захист навколишнього середовища, електронну промисловість та ін.; до другої – окремі галузі сільського та лісного господарства (як, наприклад, вирощування та переробка бавовни), харчову, тютюнову, текстильну промисловості, поліграфію, переробку нафти та коксу та ін.; залучення іноземних інвестицій у військову сферу, транспорт, ЗМІ, фінансовий сектор нині заборонене [13].

Окрім настільки привабливого становища з точки зору залучення іноземних інвестицій, КНР також займає перше місце серед країн, що розвиваються, у вкладанні власного капіталу в зарубіжні економіки. В 2013 році китайські компанії інвестували в іноземні активи 90,17 млрд. дол. (на 16,8% більше, ніж в 2012 році), з них 72,6% припадають на США, Австралію ЄС та Японію [6]. Загалом кількість підприємств, створених за кордоном, перевищила 14 тисяч.

Зростання обсягів інвестицій з Китаю сприяла зміна політики уряду і внутрішнього інституційно-

го середовища в країні протягом останніх десятиліть. Більшість масштабних китайських ТНК відносяться до ресурсо-видобувних галузей і зайняті в основному у видобутку нафти і гірничій промисловості. Серед них можна відзначити компанії China National Petroleum, China National Offshore Oil, Aluminum Corporation of China, Baoshan Steel, China Petrochemical, Petrochina. Ці компанії більше імпортують, ніж експортують, і більша частина їх інвестицій направлена саме на пошук ресурсів. Основною метою міжнародної активності цих груп є отримання доступу до стратегічних природних ресурсів (наприклад, нафтових і вугільних родовищ) для забезпечення національної безпеки.

Окрім видобувних компаній в міжнародній діяльності активно беруть участь інфраструктурні компанії, які знаходяться у власності держави і зайняті в таких сферах як вантажоперевезення і комунікації, комунальні послуги і будівництво. На їх частку припадає більше 10% від загального витоку ПІІ з Китаю. Роль таких компаній в основному полягає в підтримці та розвитку таких проектів і зміцненні стосунків з країнами-господарями цільових ринків та просуванні національного іміджу.

Варто зазначити, що глобальне економічне зростання повністю пов'язане зі зростанням економіки Китайської Народної Республіки. Китай відіграє активну та позитивну роль в процесі виходу зі світової фінансової кризи та відновлення світової економіки. Світова фінансова криза знайшла своє відображення і в економіці Китаю, яка розвивається такими фантастичними темпами. Не дивлячись на стабілізаційний пакет допомоги, що правління КНР прийняло для підтримки внутрішнього ринку і національної економіки в розмірі 4 трлн юанів (586 млрд. доларів), темпи зростання ВВП Китаю за 2008 рік склав 9 відсотків, а у 2009 році – 8,7 відсотків, що є найнижчими показниками за останні кілька років. Ситуація в 2010 і 2011 роках теж була схожою – темпи зростання ВВП склали 9,2%. У 2012-2013 роках ситуація дещо погіршилась – темпи зростання ВВП знизились до 7,8% та 7,7% відповідно [3]. Що стосується 2014 року, то офіційні результати ще не підведено, тому можна говорити лише про приблизні оцінки –7,4% (за МВФ) [9].

Більше того, у Китаю справді величезний потенціал для зростання і, якщо брати до уваги чисельність і працелюбність китайського народу, то питання про перспективу перетворення КНР на світового лідера заслуговує додаткового вивчення. З урахуванням історичної ретроспективи, можна з впевненістю сказати, що світовій економіці ще доведеться стати свідком китайського економічного дива.

Різні дослідники по-різному бачать майбутнє Китаю, але в одному вони сходяться: КНР розвиватиметься так само швидко і вже за якихось 20-30 років зможе обійти США і перетвориться на наймогутнішу економіку світу, цим самим втілюючи в життя ідею «наздогнати і перегнати». За прогнозами, вже до 2015-2020 рр. КНР ділитиме зі Сполученими Штатами лідируючі позиції, а в 2030 році його

економіка буде потужнішою на 30-35% за економіку США і 5-15% – Європи в цілому [11].

Експерти Світового банку теж схильні до думки про світове панування Китаю і вони зазначають, що щорічні темпи зростання ВВП країни будуть складати не менше 8% [19]. Економісти з МВФ розробили два можливі напрями розвитку КНР в майбутньому. У будь-якому випадку економіка країни зростатиме, питання лише у тому, з якими темпами. Так, за першим сценарієм, темпи зростання в середньому складатимуть 8%, а за другим (більш песимістичним) – 4%. На їхню думку, все залежатиме від ситуації в Єврозоні, адже якщо обстановка в ЄС продовжуватиме погіршуватись, то керівництву КНР доведеться приймати більше заходів для грошово-кредитного та податково-бюджетного стимулювання.

За офіційними прогнозами уряду самого Китаю, темпи зростання ВВП у 2013-2016 роках дещо знизяться у порівнянні з минулими роками – до 6,6%. Таке зниження можливе через кілька причин:

- Значна залежність від світової економіки;
- Зростання цін на енергоресурси;
- Високий рівень бідності населення;

– Екологічні проблеми, викликані попереднім швидким зростанням економіки [12].

Компартія КНР стала на шлях так званої «Лікекономіки», яка передбачає: орієнтацію на «помірні» середньорічні темпи зростання ВВП; перерозподіл інвестиційних потоків на користь розвитку та модернізації інфраструктури в селі та у великих містах; сповільнення зростання виробничих інвестицій з метою уникнення «перегріву» економіки: зменшення екологічних витрат, пов'язаних зі швидкими темпами економічного зростання [21].

Висновки. З кожним днем КНР стає все більш впливовим учасником світової економіки. Незважаючи на нещодавню кризу, її позиції посилюються, зростає як інвестиційний, так і загальноекономічний потенціал країни, зміцнюються зв'язки з іншими країнами. У найближчі десятиліття Китай має всі шанси стати першою у світі економікою і перетворитись на:

– Економічну наддержаву (наймогутніша економіка, найглибший споживчий ринок, найбільша сучасна індустріальна система, найвищий рівень урбанізації, найбільша і найрозвиненіша система інфраструктури);

– Інноваційну країну (наддержаву в плані людських ресурсів, талантів, науки, технологій, інновацій і інфраструктури);

– Країну з високим рівнем людського розвитку (високий рівень доходів, освіти, здоров'я і розвитку особистості);

– Суспільство загального добробуту (суспільство з низьким рівнем відмінностей розвитку міста та села, так само як і регіонів, однаковим доступом до послуг і повним покриттям соціального забезпечення);

– Зеленої країну (країну лісництва, чистої води та синього неба).

Список літератури:

1. China attracts record foreign investment in 2010 [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bbc.co.uk/news/business-12213356>
2. China January foreign direct investment rises in sign of confidence [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.reuters.com/article/2014/02/18/us-china-economy-fdi idUSBREA1H02W20140218>
3. China NBS figures: China Statistical Yearbook 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/Quarterlydata/> <http://219.235.129.58/welcome.do#>
4. World Investment Report 2012: Towards a New Generation of Investment Policies [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://unctad.org>

5. World Investment Report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade Development [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://unctad.org>
6. В 2013 году объем прямых инвестиций Китая в экономики других стран превысил \$90 млрд [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://itar-tass.com/ekonomika/889673>
7. В 2014 году объем внешней торговли Китая вырос на 3,4 проц. – до 4,3 трлн долл – таможенное управление КНР [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <http://1prime.ru/News/20150113/799960647.html>
8. Джинг Мен Превратит ли финансовый кризис Китай в супердержаву [Электронный ресурс] / Мен Джинг – Режим доступа до ресурсу: <http://www.nato.int/docu/review/2009/FinancialCrisis/Financial-Crisis-China/RU/index.htm>
9. Догонит ли Китай Америку. Инфографика [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://focus.ua/money/322564/>.
10. Инвестиционные зоны и районы Китая [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.uglc.ru/china-investment/zone.htm>
11. К 2030 г. КНР станет крупнейшей экономикой мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.chinapro.ru/rubrics/1/5990/>
12. Китай: мировой локомотив или мина замедленного действия? [Электронный ресурс]. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: <http://tradersroom.ru/news/23918-2012-02-27-17-39-17.html>
13. Курманова А. Б. Миром будет править Китай? / Б. А. Курманова // Экономические стратегии – Центральная Азия. – № 5 – 2007. – С. 32-41.
14. Любомудров А. В. Прямые иностранные инвестиции в экономику Китая [Электронный ресурс] / А. В. Любомудров. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.finanal.ru/002/pryamyie-inostrannye-investitsii-v-ekonomiku-kitaya?page=0,2>
15. Миронов В. Н. Китай в XXI веке: сценарий кризиса / В. Н. Миронов // Власть. – 2004. – № 1. – С. 6-7.
16. Офіційний сайт посольства України у Китайській Народній Республіці. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.mfa.gov.ua/china>
17. Прямые иностранные инвестиции в КНР взлетели на 22% [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://news.finance.ua/ru/news/~/340709>
18. Смирнов Е. Глобальные перспективы-2014: инвесторы возвращаются к богатым... [Электронный ресурс] / Е. Смирнов. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: versii.com/news/295208/.
19. Фаши О. Влияние финансового кризиса на Китай [Электронный ресурс] / О. Фаши. – Режим доступа до ресурсу: <http://narodinfo.ru/articles/60415.html>
20. Феллер В. Куда мы движемся? Куда движется весь мир? (попытка интуитивного прогноза до 2030 г.) / Феллер В. В. // Профи. – 2000 – № 1. – С. 26-34.
21. Ху Аньган. Китай и мир к 2030 г. [Электронный ресурс] / Ху Аньган – 2012. – Режим доступа до ресурсу: http://www.ifes-ras.ru/attaches/conferences/2012.02.01_Hu_Angang/HU_Angang_China_in_2030-1.pdf

Харина У.Я.

Институт экономики и прогнозирования
Национальной академии наук Украины

МЕСТО КНР В МИРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

Аннотация

В статье рассмотрено, какое место занимает Китай в мировой экономике. Кроме этого, исследован путь, который страна прошла к мировому лидерству. Определены факторы инвестиционной привлекательности КНР. Проанализирован путь к становлению инвестиционного могущества страны. Определены перспективы развития экономики Китая.

Ключевые слова: экономика КНР, экономический рост, инвестиционная деятельность, инвестиционное могущество, перспективы экономического развития.

Kharina U.Y.

Institute for Economics and Forecasting
National Academy of Sciences of Ukraine

CHINA'S POSITION IN THE WORLD ECONOMY

Summary

In this article, the author examines the position of the People's Republic of China in the world economy. Moreover, the author analyzes the way of the country towards world leadership. The author also points out the factors of investment attractiveness of China. What is more, the author analyzes Chinese way towards gaining investment power. The author indicates the prospects for Chinese economic development.

Keywords: China's economy, economic growth, investment activity, investment power, prospects for economic development.